

רבינו בריש פיר' מה' מעה"ק ועי' בהמאסף ש"ג דקכ"א ע"ב דשם
חקרתי אי קדשים קלים הוו ג"כ בכלל עשה זה ע"ש.

(ט) עריות לרבינו הר"מ בפכ"א מה' איסורי ביאה ה"א דחייב מלקות משום
חיבוק ונישוק ועי' לה"ה שם ובשעה"מ ובמש"כ על דבריו בהמאסף
ש"ז סי' כ"א, ועי' מה שרשמתי עוד בענין קריבה דעריות להלן בכללי הקו"ף
כלל י"ט.

(ד) עבודה זרה דישראל דאין לה ביטול, עי' ברש"י בע"ז דמ"ז ע"ב בד"ה
הרי זה אסור דכתב דכל הבית וכו' ואם של ישראל הוא אסור עולמית
ועי' למרן הב"י בס"י קמ"א דהקשה דהא קי"ל דע"ז של ישראל אינה אסורה כי
אם עד שתעבד ולכן חידש וכתב דכוונת רש"י אם של ישראל היא פירוש דבגא
הגוי ומכרה לישראל דכיון דבהיותה ביד גוי נאסרה משום אליל להכי אף בבאה
ביד ישראל ולא נעבדה אסורה כיון דנאסרה ביד הגוי ע"ש, ועי' בהמאסף ש"ד
כרך א' דל"ג ע"א בזכרון לאברהם שם אות ל"ב ול"ג דשם כתבתי לדון לפי מש"כ
הר"ן והרמב"ן בסוגיא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל אם עשה בה מעשה
אסרה וקי"ל דאם הגוי עשה מעשה בבהמת ישראל ואסרה דיכול הגוי לבטלה
וכתבו דהיינו טעמא דלא הוה ליה כמו ע"ז דישראל דאין לה ביטול משום דכיון
דאתה מחמיר עליו לחושבה כשל גוי ולאסרה עי"ד המעשה דעשה א"כ כמו כן
יש לנו לחושבה כשל גוי לענין ביטול ע"ש, וא"כ הכא ג"כ יש לומר כן דאם
נחשוב אותה של ישראל ע"י הקניה שקנה אותה כן יש לנו לחושבה כשל ישראל
ולומר דלא תאסר כי אם עד שתעבד ע"ב. ובעיקר קושייתו על דברי רש"י כתבתי
שם לתרץ בדרך פשוט ויפה ע"ש.

(כא) עדים זוממים לענין ממון עי' לעיל בכללי האל"ף אות נ"א דרשמתי קושיא
מושכלת בזה.

(כב) עדות דאיסורא במקום דאיתחזק דבעינן שני עדים או במקום דלא איתחזק
דסגי בעד אחד עי' בהמאסף ש"ט סי' ל"ו אי ממזר מהימן.

(כג) עבד עברי דמותר בשפחה כנענית כשיש לו אשה ובנים. עי' במהרש"א
בגיטין דמ"א בתוד"ה לא תוהו בראה דכתב דוהו דוקא אם יש לרבו
שפחה כנענית אבל אם אין לרבו שפחה כנענית אסור בשפחה כנענית של אחרים
ע"ש. ודבריו תמוהים מאד מש"ס דתמורה דל"א דפריך והא שפחה לעבד מישראל
ושם איירי בשפחה כנענית של אחרים, וכבר נתעורר בזה בהגהות קרני ראם שם
ובחי' הרש"ש ובס' טיב גיטין שם, ועי' בשו"ת בית אפרים חיו"ד ועי' להפנ"י
בחי' שם דגם הוא נמשך אחרי דברי המהרש"א וגם דבריו תמוהים כמש"כ בהמאסף
שיו"ד בהערה א' לס' ע"ג ע"ש.

(כד) עונת גדרים דזכר ודנקבה, עי' לעיל בכללי הגימ"ל אות ט"ו מה שרשמתי
בזה.

כה) עוברין לענין אי קדושה חלה בהם עי' בתמורה דיו"ד פלוגתא דבר פדא ור"י בזה, ועי' ברש"י תמורה שם די"ב ע"א בד"ה היא חולין וולדה שלמים וכו' ואלבא דמ"ד קדושה חלה על העוברין וכו' ודבריו תמוהים דהא בדיו"ד מסיק תלמודא דכתם במעי תמימה לכ"ע קדושה חלה על העוברין ולא פליגי רק בתם במעי בעלת מום ועי' בח"ן שם ובמ"ש לבאר דברי רש"י בדרך יפה מאד בהמאסף שיו"ד בהערתי לסי' קי"ג בדף קס"ו ע"ב בד"ה ובהיותי בזה. כו) עבודה זרה עי' בשעה"מ פ"ח מה' לולב דכתב דדעת הרמב"ן דע"ז של עכו"ם דבאה ביד ישראל וזכה בה דאין לה ביטול היינו מן התורה והכריח דבר זה מדברי הרמב"ן דהביא הר"ן בע"ז דג"ד בסוגיא דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה דכתב דכל כי האי גוונא בביטולא בעלמא סגי לה ואע"ג דע"ז של גוי כל זמן שבאה ליד ישראל אין ביטול הא יש לה ביטול, והביא ראיה מסוגיא דע"ז דג"ד ואי ס"ל להרמב"ן דהא דאין לה ביטול היינו מדרבנן אבל מהתורה יש לה ביטול מאי ראיה מייתי וכו' אלא ודאי דס"ל דאין לה ביטול מן התורה. וע"ש בשער המלך דהקשה על דברי הרמב"ן מהש"ס שם דקאמר ואי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי להו ולשיטת הרמב"ן איך מהני להו ביטול כיון דזכה אברהם אבינו וזרעו בארץ הו"ל ע"ז דגוי הבאה ליד ישראל ואין לה ביטול והניח בצ"ע. ועי' בהמאסף שט"ו סי' א' אות ב' דנפלאתי מאד על השעה"מ דהלא הריטב"א בחי' לע"ז דג"ג כתב להדיא משם הרמב"ן דמה דלא יש לה ביטול היינו רק מדרבנן והכריח דבר זה מהקושיא של השעה"מ בעצמה וז"ל וא"ת והיכי סגי להו בביטול להנך דמעיקרא כיון דזכו בהן ישראל קודם ביטול, ויש לומר דמאי דאמרי' דישאל דמצא ע"ז וזכה בה אין לה ביטול היינו מדרבנן דמן התורה לא אמרו דאין לעבודה זרה דישאל ביטול אלא כשעבדה הוא או שלוחו כן פירש רבינו בשם רבו הרמב"ן ז"ל עכ"ל הריטב"א. הרי מבואר דדעת הרמב"ן דמדאורייתא יש לה ביטול. וע"ש בהמאסף אות ג' מש"כ ליישב התכרח של השעה"מ אשר הכריחו להחליט דדעת הרמב"ן הוי דמהתו' אין לה ביטול. וע"ע בשעה"מ שם מה שהקשה על דברי הטור ומה שכתב לתרץ ובמה שכתבתי לתמוה עליו בהמאסף שם אות ד'. וע"ע בשעה"מ שם דכתב להכריח דגם דעת שאר הראשונים התוס' והרא"ש דמהתו' אין לה ביטול, ועי' בהמאסף שם סי' ב' ובהערתי שם. כז) עבודה זרה עי' למרן בשו"ע או"ח סי' תקפ"ט דכתב דבשופר של ע"ז וכן של משמשי ע"ז לא יתקע בו ואם תקע יצא והוא שלא נתכוון לזכות בו ועי' במה שרשמתי להלן בכללי השי"ן אות מ'. כח) עשה דלא ענשינן אלא בעידן ריתחא עי' בהמאסף שט"ו סי' וא"ו אות ט'. כט) עובר ירך אמו עי' ר"מ פ"ב מה' שחיטה היו"ד דמשום זה מותר לשחוט את המעוברת כיון דעובר ירך אמו, ועי' בהמאסף שט"ו כרך ב' סי' מ"ז וע"ע בשט"ז כרך א' סי' ב"ז אות ב'.

(ל) עבד כנעני דרבו ההורגו נדון בדין יום או יומים ע"י בהמאסף שט"ו כרך ב' סי' נו"ן.

(לא) עגלה ערופה מבואר בזבחים דף ע' ע"ב דעגלה ערופה ששחטה בירידתה לנחל איתן מהני שחיטתה לטהרה מידי נבילה ועי' שם ברש"י ובהמאסף שט"ז כרך א' סי' מ"ח.

(לב) עגלה ערופה עי' בתוס' יומא דס"ד דכתבו דחייב עליה משום אותו ואתו בנו דעריפתה זו היא שחיטתה כמו דאמרינן בשעיר המשתלח דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו וחייב עליו משום אותו ואתו בנו, ועי' בס' מנחת חינוך סוף מצוה נ"ב מה דהק' מזה לשור הנסקל ובהמאסף שט"ז כרך א' סי' מ"ח. (לג) עשה אי חמור מלא תעשה או ל"ת חמור מיניה, עי' מה שרשמתי לעיל בכללי הלמ"ד אות כ"ג.

(לד) עוסק במצוה פטור מן המצוה, עי' בהמאסף שט"ז כרך ב' סי' כ"ח.

(לה) עיר הנדחת עי' בהמאסף שי"ח כרך א' סי' ל"א אות ג' דהק' משם המנחת חינוך דאיך משכחת לה דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה עש"ב. וע"ע

בסי' ס"ט אות ד' ובכרך ב' סי' י"ד אות א' ובשי"ט כרך ב' סי' ד' אות ב'.

(לו) עובר אם שייך לו שם בן או בת בהיותו עובר וכן אם שייך שם אב או אם לאביו ואמו של עובר, עי' בהמאסף שי"ח כרך א' סי' ס"א.

(לז) עבד כנעני דיוצא בשן ועין עי' בהמאסף שי"ח כרך ב' סי' ב' אות ד' אם חייב בסימא ע"י שורו וכלבו.

(לח) עושה מעשה עמך עי' בהמאסף שי"ח כרך ב' סי' כ"ח אות ג' ושי"ט כרך ב' סי' ע"י אות ד'.

(לט) ערב קבלן עי' בהמאסף שי"ח כרך ב' סי' ל' ובהערתי שם.

(מ) עדים זוממין מבואר במשנה דמכות דף ה' ע"א דאין העדים נעשים זוממין כי אם עד שיזימו את עצמן כלומר דיזימו את העדים עצמן ויאמרו להם אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני אבל אם אמרו להם ההורג או הנהרג היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין נעשין זוממין וכן מבואר בר"מ פ"ח מה' עדות ה"ב ושם ביאר רבינו כן גם גבי הלואה דאם אמרו הלואה היה עמנו אותו היום במקום פלוני דאין אלו זוממין, והנה במשנה מבואר כן רק גבי רוצח ומרן בכס"מ לא הראה שום מקור למה דהוסיף רבינו לכתוב כן גם גבי הלואה ועם כי באמת מסתברא מילתא דדא ודא אחת היא ומהמשנה יש ללמוד כן גם גבי הלואה הנה אין מדרך רבינו לכתוב דבר שלא מבואר בש"ס. ושור"ר כי דינו של רבינו מבואר בתוספתא דמכות ריש פ"א ע"ש, וע"ש בחסדי דוד דכתב דהוצרך התוספ' לבאר כן גם גבי הלואה משום דלא גימא דרק בדיני נפשות דינא הכי דד"ג שאני דכתיב והצילו העדה וכו' לכן ביאר התוספתא כן גם גבי ממון, ועי' לרבינו שם דכתב דגם אם אמרו הלואה והמלוה והעדים ג"כ היו עמנו אותו היום

במקום פלוני לא הו' זוממין כיון דאמרו דגם המלוח והלוח היו ג"כ עמהן, ועי' בלח"מ שם מנ"ל לרבינו זאת, ובחסדי דוד שם.

(מא) עדים זוממין עי' מש"כ באות הקודם ועי' בשיטה מקובצת כתובות ד"כ ע"א בד"ה אין זוממין דכתב משם יש מפרשים דגם באמרו להם הלוח או המלוח היה עמנו אותו היום במקום פלוני הו' זוממים. ועי' בחי' עהת"ו פ' שופטים דכתבתי שם דהפתחי משפט בחו"מ סי' ל"ח כ"ט תמה עליהם דזהו היפך המשנה והתוספתא דמכות דהבאתי באות הקודם.

(מב) עופות איקרי נכסי הכי איתא בבבא בתרא דקנ"א ע"א ומייתי דהתם ראייה מדתנן בפ"ד דשקלים מ"ח המקדיש נכסיו והיו בהם דברים ראויים על גבי המזבח יינות שמנים ועופות, ועי' בתוס' יו"ט בשקלים שם דהעתיק הגירסא במתניתין דשקלים יינות שמנים וסלתות וכתב דהכי איתא בגמרא דכריתות ד"ו ע"א וכתב עוד אלא שהרע"ב כתב ג"כ ועופות וכן כתב גם הרמב"ם וכו' והנה מה שכתב דהכי איתא בגמרא דכריתות ד"ו היינו דהתם מיירי תלמודא מתניתין דשקלים פ"ד מ"ו דקתני המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות צבור וכו' ופריך תלמודא הני דברים ראויין לקרבנות ציבור מאי גינהו אי בהמה וחיה תנא ליה (היינו התם במשנה ז') אי יינות שמנים וסלתות תנא ליה והיינו הך מתניתין דמשנה ח' דמייתי תלמודא בבבא בתרא ומדנקט בש"ס אי,, יינות שמנים וסלתות" ולא קתני,, ועופות" ג"כ מזה דן התוס' יו"ט לומר דהכי גירסת הש"ס במתניתין ולא גרסינן ועופות. ואמנם דבריו תמוהים כמו שתמה עליו בתוס' ראשון לציון בשקלים שם דהא בסוגיא דבבא בתרא מבואר דגירסת הש"ס במתניתין ועופות דהא מייתי ראייה מזה דעופות הוי נכסי ע"ש דהנ"ל בצע"ג. והוא באמת פלא על התוס' יו"ט דאישתמיטתיה סוגיא דבבא בתרא. ומה שרצה לדון התוס' יו"ט מהש"ס דכריתות דתלמודא לא גריס במתניתין ועופות ממה דלא נקט רק אי,, יינות שמנים וסלתות" הנה לכאורה אין זה דיוק כלל דאה"ן דתלמודא גריס ועופות ג"כ ומאי דלא נקט רק אי,, יינות שמנים וסלתות" תנא ליה היינו דעופות בלאו הכי ליכא לפרש במתניתין ו' דשקלים דעל עופות כוונה המשנה כיון דעופות אין ראויין לקרבנות ציבור דאין קרבן עוף בקרבנות ציבור וא"כ עופות בלא"ה ליכא לפרושי דעלייהו כוונה המשנה ורק על יינות שמנים וסלתות היה ס"ד לפרש דעל זה כוונה המשנה שאמרה והיו בהן דברים ראויים לקרבנות ציבור ולכן נקט תלמודא רק אי,, יינות שמנים וסלתות" תנא ליה ואה"ן דגם תלמודא דהתם גריס במתניתין ועופות כמבואר בסוגיא דבבא בתרא אלא דקשה קצת דהא תלמודא התם קאמר מקודם אי בהמה וחיה תנא ליה (והיינו במשנה ז') ועי' רש"י דחיה לאו דוקא וזהו אמת חדא דבמתניתין ז' לא קתני חיה ותו דחיה אינה ראויה לקרבן כלל ואיך הוא אפשר לפרש חיה במה שאמרה המשנה והיו בהן דברים,, ראויים לקרבנות ציבור" אחרי דחיה גם לקרבנות יחיד אינה ראויה, ולכן בודאי כמש"כ רש"י דלאו דוקא. ואמנם

קשה קצת דחיה אם כי לא הוזכרה במשנה כלל קתני לה בלאו דוקא ועופות דעכ"פ הוזכרו במשנה לא נקט להא תלמודא בתר הכי כפרכא דאי יינוות שמנים וסלתות בלאו דוקא ולימא נמי ועופות, והנה ראיתי בתוס' שם דהם נכסי כפרכא קמייתא דתלמודא הכי אי,, בהמה חיה ועוף" וכן היא גם גירסת השיטה המקובצת שם ופירשו התוס' דבהמה תני בהדיא ומסיים בפרק התרומה עם שאר נכסים והיינו חיה ועוף וגירסא זו ופירוש התוס' תמוה מאד דנראה מזה דתלמודא לא גריס במשנה ח' ועופות וזהו היפך מהסוגיא דבבא בתרא דגריס תלמודא במשנה ח' ועופות ומייתי מינה תלמודא ראיה דעופות הוו נכסי וצ"ג.

ואולי דברי התוס' הוה אפשר בדוחק לקיים קצת גרסתם ולומר דכונת הש"ס דקאמר אי בהמה חיה ועוף תגא ליה כונת הש"ס על הצטרפות שתי המשניות בהמה במשנה ז' דשקלים ועופות במשנה ח' דשקלים וכגירסת הש"ס במתניתין הגז' בבבא בתרא וחיה דנקט תלמודא לאו דוקא כיון דלא הוזכרה במתניתין וגם בלאו הכי לא היה שום ס"ד לפרש חיה במאמר המשנה,, היו בהן דברים ראויין לקרבנות צבור" כיון דחיה אינה ראויה לשום קרבן כלל וא"כ בודאי חיה דנקט תלמודא לאו דוקא וכמ"ש רש"י ועופות ג"כ לאו דוקא מצד דאינה ראויה לקרבן צבור ואגב בהמה נקט חיה ועוף ושניהם לאו דוקא לגירסא זו, ומאי דנקט תלמודא עופות בפרכא קמייתא ועדיפא הוה ליה לתלמודא למינקט אותן בפרכא בתרייתא עם יינוות שמנים וסלתות כיון דכולהו נשנו במשנה ח' משום דעדיף ליה למינקט מילתא דקרבנות בעלי חיים בהדי הדדי כן אפשר לפרש בדוחק ודו"ק.

שוב ראיתי בערוך לגר בחי' לכריתות שם דהעיר על גירסת התוס' דהתם מסוגיא דבבא בתרא כמו שכתבתי והביא דברי התוס' יו"ט דשקלים וקושית התוס' חדשים (צ"ל התוס' ראשון לציון) מהסוגיא דבבא בתרא ושוב כתב לתרץ דברי התוס' וז"ל וי"ל דהתוס' פירשו אי בהמה חיה ועוף הא תנא ליה היינו כמשנה ז' ששם קתני בהמה ושאר נכסים וא"כ על כרחין לא איירי מעופות הראויין למזבח רק מעופות דומיא דחיה דהיינו תרנגולים ולכן שפיר כתבו דהם בכלל שאר נכסים אבל במשנה ח' דקתני ועופות איירי בתורים ובגי יונה שראוים למזבח, והוכיחו התוס' בפירושה דלא צריך לומר כרש"י דחיה לאו דוקא עכ"ל. ובמחכ"ת דבריו תמוהים מאד כי הוא חשב כי מה שכתב רש"י בחיה לאו דוקא היינו רק משום דחיה לא הוזכרה במתניתין ובמחכ"ת לא כן כי מ"ש רש"י דחיה לאו דוקא היינו ג"כ משום דחיה אינה ראויה לקרבן וא"כ בודאי אין לפרש דמה שאמרה המשנה והיו בהם דברים ראויים לקרבנות צבור דהכונה על חיה כיון דאינה ראויה לקרבן וא"כ מה צריך תלמודא אי חיה תנא ליה, הלא גם בלא תנא ליה לא היה שום צד ושום ס"ד לפרש דמה שאמרה המשנה והיו בהן דברים ראויין לקרבנות צבור דהכונה על חיה (או על עוף) וא"כ מה היה צריך תלמודא לומר אי חיה תנא ליה

ולכן כתב רש"י דלאו דוקא וזה ברור וא"כ לא הכריחו התוס' שום דבר בפירושם ודו"ק.

ובהיותי בזה ראיתי להרב מהר"י נאגאר ב"ס מנחת יהודה בחי' לכריתות שם דכתב על דברי התוס' וז"ל הוצרכו לזה לפי שגורסין עוף ולא תגי ליה בהדיא אלא שהוא בכלל שאר נכסים אבל חיה ודאי דלאו הוא כדפרש"י דחיה לא קרבה אלא שיגרת לישנא דבהמה חיה ועוף דעלמא נקט ליה עכ"ל. והנה הוא לא נתעורר כלל במה דמשמע מדבריהם דלא גרסי במשנה ח' ועופות ושוהו דלא כסוגיא דבבא בתרא. ואמנם יותר תמהתי במה שכתב „אבל חיה ודאי דלאו דוקא כדפרש"י דחיה לא קרבה" ותמהתי דאמת דחיה לא קרבה כלל ועוף איתיה עכ"פ בקרבן יחיד אבל הלא מתגיתין קתני דברים ראויים לקרבנות ציבור והרי עוף לא קרב בקרבן ציבור כלל, וא"כ כמו חיה ודאי לא ודוקא כמו כן על עוף ג"כ צריך לומר דלאו דוקא כיון דאינה ראויה לקרבן ציבור כלל והבריו צ"ע.

(מג) עד דאתא יחזקאל מאן אמרה, הכי פריך תלמודא בכמה דוכתי. ועי' במה שכתבתי בכללי האל"ף אות קל"ג.

(מד) עגלה ערופה אי מביאין עגלה ערופה על אדם טריפה שנמצא נהרג, עי' בס' כרם נטע על מס' סוטה בקונטרס מחול הכרם בדף מ"ז ע"א (בדף ל"ז ע"ב מדף הספר) דכתב משם ס' מנחת קנאות דכתב משם הרב המאירי דמביאין עליו עגלה ערופה כיון דהיה ראוי לעשות מצות, ושוה דלא כהס' מנחת חינוך סי' תק"ל ע"ש.

(מה) עבד עברי דכשיש לו אשה ובנים יכול למסור לו רבו שפחה כנענית, עיין במהרש"א בגיטין דף מ"א בתוס' בד"ה... דכתב דזהו דוקא שפחה ידידה יכול למסור לו אבל שפחה של אחרים אסור למסור לו ע"ש. ודברי המהרש"א מרן דכולא תלמודא נפלאים מאד בענין זה דבהדיא מבואר בתמורה דאף בשפחה של אחרים שרי דאתא דתנן התם בתמורה דכ"ט הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי פריך הש"ס והא שפחה לעבד משרא שרי ומוקי לה בעבד עברי ופריך שפחה לעבד עברי משרא שרי, הרי דגם בשפחה כנענית של אחרים שרי. ועי' בהגהות קרני ראם שם בגיטין דהעיר על המהרש"א בזה וכבר קדמו השעש"מ בה' עבדים ושם תמה ג"כ על המהרח"ש דנסתפק בזה. ועי' בפני יהושע בחי' לגיטין שם כי גם ממנו נעלם במחכ"ת הסוגיא הנז' דתמורה ועי' בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' נ"ח.

(מו) עשה כתב הרמב"ן בביאור התורה בפ' יתרו בפסוק זכור ושמור דמצות עשה גדולה ממצות ל"ת ולכן אמרו אתי ודחי ל"ת. ועי' בחי' עהת"ו שם דהעירותי על דבריו מש"ס דיבמות ד"ז דקאמר הש"ס דל"ת חמיר מעשה ושם ציינתי להיד מלאכי בכלל תקע"ו ולהשוואל ומשיב במהדו"ק ח"ב סי' קע"ד. (מז) עצם כשעורה דמטמא במת במגע ובמשא, עי' בפירש"י בחולין דקכ"ו ע"ב